

5. Rozkład materiału nauczania, szczegółowe cele kształcenia i założone osiągnięcia uczniów

Materiał nauczania	L.g.	Szczegółowe cele kształcenia	Założone osiągnięcia uczniów	
			Wiedomości (uczeń wie, zna, rozumie znaczenie terminów)	Umiejętności (uczeń potrafi)
1	2	3	4	5
I. ŹRÓDŁA INFORMACJI GEOGRAFICZNEJ I SPOSOBY ICH WYKORZYSTYWANIA (1 godz.)				
1. Źródła informacji geograficznej i praktyczne ich wykorzystanie	1	Poznanie podstawowych źródeł informacji z zakresu geografii i ochrony środowiska, niezbędnych do przyswajania nowych treści z przedmiotu. Zrozumienie znaczenia geografii i wiedzy o środowisku w życiu współczesnego człowieka.	<ul style="list-style-type: none"> – źródła informacji z zakresu geografii i ochrony środowiska; atlas, podręcznik, rocznik statystyczny, prasa, wykład, odczyt, pomiar, obserwacja, wywiad, ankieta, film, Internet, obrazy. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyszukać niezbędne informacje korzystając z tekstu zawartego w materiale źródłowym, Internecie, dokonując obserwacji, słuchając wykładu, przeprowadzając wywiad lub ankietę; – uzasadnić potrzebę znajomości wiedzy geograficznej i środowiskowej w codziennym życiu; – dokonać prostych obserwacji i pomiarów; – przeprowadzić wywiad lub ankietę; – czytać tabele statystyczne i wykresy; – wartościować i klasyfikować uzyskane informacje.
II. PRZYRODNICZE PODSTAWY GOSPODAROWANIA (14 godz.)				
1. Budowa geologiczna a surowce mineralne	1	Poznanie związków zachodzących między występowaniem złóż surowców mineralnych a budową geologiczną.	<ul style="list-style-type: none"> – terminy: surowce mineralne, budowa geologiczna, tarcza i platforma, skały magmowe, osadowe i przeobrażone; – związki zachodzące między występowaniem złóż surowców mineralnych a budową geologiczną. 	<ul style="list-style-type: none"> – odczytać mapę geologiczną i mapę surowców mineralnych; – wykazać związki zachodzące między występowaniem surowców mineralnych a budową geologiczną na przykładzie Polski, dowolnego kraju lub kontynentu.
2. Podział surowców mineralnych. Surowce pochodzenia roślinnego i zwierzęcego	1	Przypomnienie wiadomości dotyczących surowców mineralnych i ich podziału na grupy.	<ul style="list-style-type: none"> – terminy: surowce energetyczne, metaliczne, chemiczne, budowlane; – surowce pochodzenia roślinnego i zwierzęcego; – podział surowców na poszczególne grupy; – poziom produkcji surowców w świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> – odczytać dane dotyczące wydobycia (produkcji) surowców z rocznika statystycznego i map tematycznych; – porównać produkcję surowców poszczególnych państw świata.
3. Rola surowców w gospodarce światowej	1	Poznanie roli surowców w gospodarce światowej.	<ul style="list-style-type: none"> – rolę surowców w gospodarce światowej: energetycznych, metalicznych, chemicznych, budowlanych, pochodzenia roślinnego. 	<ul style="list-style-type: none"> – określić rolę poszczególnych surowców w gospodarce światowej w przekroju historycznym; – porównać potencjał surowcowy wybranych państw.

1	2	3	4	5
4. Degradacja i ochrona zasobów naturalnych Ziemi	1	Uświadomienie potrzeby ochrony zasobów naturalnych Ziemi.	– że należy prowadzić racjonalną gospodarkę surowcami, zarówno odnawialnymi jak i nieodnawialnymi.	– ocenić gospodarkę surowcową świata, Polski i regionu zamieszkania; – wymienić kraje prowadzące racjonalną i rabunkową gospodarkę zasobami naturalnymi.
5. Wpływ rzeźby terenu i wysokości n.p.m. na gospodarkę	1	Poznanie wpływu rzeźby terenu i wysokości n.p.m. na gospodarkę.	– że rzeźba terenu w dużym stopniu wpływa na gospodarkę: koszty budowy szlaków komunikacyjnych, utrudnienia w uprawie ziemi, wpływ wysokości n.p.m. na warunki osadnicze itd.	– ocenić możliwości rozwoju gospodarki na terenach o różnej rzeźbie terenu i o różnej wysokości n.p.m.
6. Klimat, wody, gleby, szata roślinna i świat zwierzęcy a gospodarka człowieka	1	Poznanie współzależności zachodzących między klimatem, wodami, glebami, światem roślinnym i zwierzęcym, a także wpływu tych komponentów środowiska na gospodarkę człowieka.	– że klimat, wody, świat roślinny i zwierzęcy oraz gleby wzajemnie na siebie oddziałują; – że krajobrazy ziemi mają układ strefowy; – że gospodarka wykazuje silne związki ze strefami klimatyczno-glebowo-roślinnymi; – termin: strefy krajobrazowe.	– ocenić na wybranych przykładach wpływ poszczególnych komponentów środowiska na gospodarkę; – wymienić strefy klimatyczno-roślinno-glebowe ziemi; – omówić współzależności zachodzące między poszczególnymi komponentami środowiska w obrębie Polski lub regionu zamieszkania; – czytać mapy i wykresy klimatyczne.
6.1. Strefa równikowa i podrównikowa	1	Poznanie współzależności zachodzących między komponentami środowiska przyrodniczego w obrębie strefy równikowej i podrównikowej. Gospodarka człowieka w strefie równikowej i podrównikowej. Wyjaśnienie przyczyn zróżnicowania sposobów gospodarowania człowieka w obrębie strefy okołorównikowej.	– współzależności zachodzące między komponentami środowiska przyrodniczego w obrębie strefy równikowej i podrównikowej; – jaka gospodarka jest prowadzona w strefie równikowej i podrównikowej.	– ocenić możliwości rozwoju gospodarki oraz skutki działalności człowieka w środowisku geograficznym w strefie równikowej i podrównikowej; – scharakteryzować gospodarkę w wybranych krajach, położonych w obrębie tych stref; – czytać i kreślić mapy i wykresy klimatyczne.
6.2. Strefa zwrotnikowa	1	Poznanie współzależności zachodzących między komponentami środowiska przyrodniczego w obrębie strefy zwrotnikowej. Gospodarka człowieka w strefie zwrotni-	– współzależności zachodzące między komponentami środowiska przyrodniczego w obrębie strefy zwrotnikowej; – jaka gospodarka jest prowadzona w strefie zwrotnikowej.	– ocenić możliwości rozwoju gospodarki oraz skutki działalności człowieka w środowisku geograficznym w strefie zwrotnikowej; – scharakteryzować gospodarkę w wybranych krajach, położonych w obrębie tej strefy;

1	2	3	4	5
		kowej. Określenie przyczyn trudności gospodarowania człowiekiem w obrębie suchych obszarów strefy zwrotnikowej.		– czytać i kreślić mapy i wykresy klimatyczne.
6.3. Strefa podzwrotnikowa	1	Poznanie współzależności zachodzących między komponentami środowiska przyrodniczego w obrębie strefy podzwrotnikowej. Gospodarka człowieka w strefie podzwrotnikowej.	– współzależności zachodzące między komponentami środowiska przyrodniczego w obrębie strefy podzwrotnikowej; – jaka gospodarka jest prowadzona w strefie podzwrotnikowej.	– ocenić możliwości rozwoju gospodarki oraz skutki działalności człowieka w środowisku geograficznym w strefie podzwrotnikowej; – scharakteryzować gospodarkę w wybranych krajach, położonych w obrębie tej strefy; – czytać i kreślić mapy i wykresy klimatyczne.
6.4. Strefa umiarkowana ciepła	1	Poznanie współzależności zachodzących między komponentami środowiska przyrodniczego w obrębie strefy umiarkowanej ciepłej. Gospodarka człowieka w strefie umiarkowanej ciepłej.	– współzależności zachodzące między komponentami środowiska przyrodniczego w obrębie strefy umiarkowanej ciepłej; – jaka gospodarka jest prowadzona w strefie umiarkowanej ciepłej.	– ocenić możliwości rozwoju gospodarki oraz skutki działalności człowieka w środowisku geograficznym w strefie umiarkowanej ciepłej; – scharakteryzować gospodarkę w wybranych krajach, położonych w obrębie tej strefy; – czytać i kreślić mapy i wykresy klimatyczne.
6.5. Strefa umiarkowana chłodna	1	Poznanie współzależności zachodzących między komponentami środowiska przyrodniczego w obrębie strefy umiarkowanej chłodnej. Gospodarka człowieka w strefie umiarkowanej chłodnej.	– współzależności zachodzące między komponentami środowiska przyrodniczego w obrębie strefy umiarkowanej chłodnej; – jaka gospodarka jest prowadzona w strefie umiarkowanej chłodnej.	– ocenić możliwości rozwoju gospodarki oraz skutki działalności człowieka w środowisku geograficznym w strefie umiarkowanej chłodnej; – scharakteryzować gospodarkę w wybranych krajach, położonych w obrębie tej strefy; – czytać i kreślić mapy i wykresy klimatyczne.
6.6. Strefa subpolarna	1	Poznanie współzależności zachodzących między komponentami środowiska przyrodniczego w obrębie strefy subpolarnej. Gospodarka człowieka w strefie subpolarnej.	– współzależności zachodzące między komponentami środowiska przyrodniczego w obrębie strefy subpolarnej; – jaka gospodarka jest prowadzona w strefie subpolarnej; – dlaczego działalność gospodarcza człowieka w strefie subpolarnej jest bardzo utrudniona.	– ocenić możliwości rozwoju gospodarki oraz skutki działalności człowieka w środowisku geograficznym w strefie subpolarnej; – scharakteryzować gospodarkę w wybranych krajach, położonych w obrębie tej strefy; – czytać i kreślić mapy i wykresy klimatyczne.

1	2	3	4	5
6.7. Strefa polarna	1	Poznanie warunków przyrodniczych w obrębie strefy polarnej i czynników, uniemożliwiających rozwój gospodarczy tej strefy.	<ul style="list-style-type: none"> - współzależności zachodzące między komponentami środowiska przyrodniczego w obrębie strefy polarnej; - jaka gospodarka jest prowadzona w strefie polarnej, - dlaczego działalność gospodarcza człowieka w strefie polarnej jest bardzo utrudniona. 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnić, dlaczego prowadzenie gospodarki w strefie polarnej jest praktycznie niemożliwe; - czytać i kreślić mapy i wykresy klimatyczne.

III. WPŁYW CZYNNIKÓW SPOŁECZNYCH, POLITYCZNYCH I EKONOMICZNYCH NA WARUNKI ŻYCIA I SPOSOBY GOSPODAROWANIA (6 godz.)

1. Stany Zjednoczone Ameryki – rozwinięty kraj kapitalistyczny	1	Pogłębienie wiedzy na temat gospodarowania człowieka w najlepiej rozwiniętym gospodarczo państwie świata. Poznanie wpływu czynników społecznych i ekonomicznych na warunki życia i sposoby gospodarowania. Kształcenie umiejętności przedstawiania efektów swej pracy w formie słownej, pisemnej i graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> - różnicowanie warunków naturalnych Stanów Zjednoczonych i ich wpływ na gospodarkę; - że ludność Stanów Zjednoczonych jest zróżnicowana etnicznie, lecz wykazuje wysoki poziom wykształcenia; - strukturę zawodową ludności, charakterystyczną dla krajów wysoko rozwiniętych; - wpływ czynników społecznych i ekonomicznych na warunki życia i sposoby gospodarowania. 	<ul style="list-style-type: none"> - wykazać wpływ zróżnicowanych warunków naturalnych na sposoby gospodarowania; - wykazać, że Stany Zjednoczone są największą potęgą gospodarczą świata (posługując się danymi statystycznymi); - wykazać współzależności między warunkami naturalnymi, sposobami gospodarowania a rozmieszczeniem ludności; - wykazać, że na warunki życia i sposoby gospodarowania wielki wpływ wywierają czynniki społeczne, polityczne i ekonomiczne; - posługiwać się mapami o różnej treści.
2. Brazylia – rozwijający się intensywnie kraj latynoamerykański	1	Zrozumienie problematyki zagospodarowania dużego terytorialnie i znacznie zróżnicowanego przyrodniczo kraju, jakim jest Brazylia. Poznanie wpływu czynników społecznych i ekonomicznych na warunki życia i sposoby gospodarowania. Kształcenie umiejętności przedstawiania efektów swej pracy w formie słownej, pisemnej i graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> - różnicowanie warunków naturalnych Brazylii i ich wpływ na gospodarkę; - strukturę społeczną ludności Brazylii; - wpływ czynników społecznych i ekonomicznych na warunki życia i sposoby gospodarowania; - że na dużych obszarach kraju niszczone jest środowisko przyrodnicze. 	<ul style="list-style-type: none"> - wykazać wpływ zróżnicowanych warunków naturalnych na sposoby gospodarowania; - określić cechy kraju rozwijającego się intensywnie; - wykazać współzależności między warunkami naturalnymi, sposobami gospodarowania a rozmieszczeniem ludności; - wykazać, że na warunki życia i sposoby gospodarowania wielki wpływ wywierają czynniki społeczne, polityczne i ekonomiczne; - posługiwać się mapami o różnej treści.

1	2	3	4	5
3. Chiny – kraj socjalistyczny o gospodarce kapita-listycznej	1	Zrozumienie proble-matyki zagospodaro-wania dużego teryto-rialnie i znacznie zróżnicowanego przy-rodniczo kraju, jakim są Chiny. Poznanie wpływu czynników społecznych i ekono-micznych na warunki życia i sposoby gos-podarowania. Kształcenie umiejęt-ności przedstawiania efektów swej pracy w formie słownej, pi-semnej i graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> – zróżnicowanie warunków naturalnych Chin i ich wpływ na gospodarkę; – strukturę społeczną ludno-ści Chin; – wpływ czynników społecz-nych i ekonomicznych na warunki życia i sposoby gospodarowania; – że rozwój gospodarczy Chin powoduje degrada-cję środowiska przyrodni-czego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wykazać wpływ zróżnicowa-nych warunków naturalnych na sposoby gospodarowania; – określić cechy kraju rozwija-jącego się intensywnie; – wykazać współzależności między warunkami natural-nymi, sposobami gosпода-rowania a rozmieszczeniem ludności; – wykazać, że na warunki życia i sposoby gospodaro-wania wielki wpływ wywierają czynniki społeczne, poli-tyczne i ekonomiczne; – posługiwać się mapami o różnej treści.
4. Indie – rozwi-jający się in-ten-sywnie kraj kapitali-styczny o wielkim wpływie sto-sunków spo-łecznych na gospodarkę	1	Zrozumienie proble-matyki zagospodaro-wania dużego teryto-rialnie i znacznie zróż-nicowanego przyrod-niczo kraju, jakim są Indie. Poznanie wpły-wu czynników spo-łecznych i ekono-micznych na warunki życia i sposoby gos-podarowania. Kształcenie umiejęt-ności przedstawiania efektów swej pracy w formie słownej, pi-semnej i graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> – zróżnicowanie warunków naturalnych Indii i ich wpływ na gospodarkę; – strukturę społeczną ludno-ści Indii; – wpływ czynników społecz-nych i ekonomicznych na warunki życia i sposoby gospodarowania. 	<ul style="list-style-type: none"> – wykazać wpływ zróżnicowa-nych warunków naturalnych na sposoby gospodarowania; – określić cechy kraju rozwija-jącego się intensywnie o charakterystycznych sto-sunkach społecznych; – wykazać współzależności między warunkami natural-nymi, sposobami gosпода-rowania a rozmieszczeniem ludności; – wykazać, że na warunki życia i sposoby gospodaro-wania wielki wpływ wywierają czynniki społeczne, poli-tyczne i ekonomiczne; – posługiwać się mapami o różnej treści.
5. Arabia Sau-dyjska – kraj XV i XXI wieku	1	Poznanie problematy-ki kraju o poziomie rozwoju gospodarcze-go odpowiadającego czasom współcze-snym i jednocześnie o przestarzałych struk-turach społecznych. Kształcenie umiejęt-ności przedstawiania efektów swej pracy w formie słownej, pi-semnej i graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> – że Arabia Saudyjska re-prezentuje wysoki poziom rozwoju gospodarczego, lecz jednocześnie jest kra-jem o zacofanych struktu-rach społecznych. 	<ul style="list-style-type: none"> – wykazać, że nie zawsze wy-soki poziom rozwoju gos-podarczego koreluje z pozio-mem rozwoju społecznego; – uzasadnić, dlaczego Arabia Saudyjska osiągnęła wysoki poziom rozwoju gos-podarczego mimo zacofania spo-łecznego; – posługiwać się mapami o różnej treści.

1	2	3	4	5
6. Etiopia – kraj „czwartego świata”	1	Poznanie problematyki kraju o niskim poziomie rozwoju gospodarczego. Kształcenie umiejętności przedstawiania efektów swej pracy w formie słownej, pisemnej i graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> – że Etiopia charakteryzuje się niskim poziomem rozwoju gospodarczego; – przyczyny powodujące słaby rozwój gospodarczy Etiopii. 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnić, dlaczego Etiopia jest krajem o niskim poziomie rozwoju gospodarczego; – podać przyczyny degradacji środowiska przyrodniczego Etiopii; – posługiwać się mapami o różnej treści.
IV. PROCESY INTEGRACJI I DEZINTEGRACJI POLITYCZNEJ I GOSPODARCZEJ (4 godz.)				
1. Procesy integracji politycznej i gospodarczej w świecie	1	Poznanie przykładów integracji politycznej i gospodarczej w różnych regionach świata. Zwrócenie uwagi na korzyści wynikające z integracji politycznej i gospodarczej.	<ul style="list-style-type: none"> – regiony świata, w których zachodzą procesy integracji politycznej i gospodarczej; – że integracja polityczna i gospodarcza jest korzystna dla krajów zrzeszonych; – termin: integracja polityczna i gospodarcza. 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnić, że integracja polityczna i gospodarcza jest korzystna dla krajów zrzeszonych w poszczególnych organizacjach; – podać przykłady organizacji politycznych i gospodarczych zrzeszających poszczególne kraje.
2. Procesy dezintegracji politycznej i gospodarczej w świecie	1	Poznanie przykładów dezintegracji politycznej i gospodarczej w świecie. Zwrócenie uwagi na fakt, że dezintegracja polityczna i gospodarcza jest z jednej strony korzystna, z innej zaś – niekorzystna.	<ul style="list-style-type: none"> – kraje świata, w których zachodzą procesy dezintegracji politycznej i gospodarczej; – że dezintegracja polityczna jest w niektórych przypadkach korzystna dla poszczególnych regionów świata, zaś dezintegracja gospodarcza jest z reguły niekorzystna; – termin: dezintegracja polityczna i gospodarcza. 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnić, dlaczego niektóre kraje ulegają rozpadowi politycznemu; – wykazać, że dezintegracja gospodarcza wywiera niekorzystny wpływ na rozwój tej dziedziny życia; – podać przykłady krajów, które uległy rozpadowi, lub którym taki rozpad zagraża.
3. Regionalne konflikty zbrojne i ich przyczyny	1	Poznanie obszarów świata, na których dochodzi do konfliktów zbrojnych. Uwrażliwienie na los ludzi żyjących na obszarach konfliktów.	<ul style="list-style-type: none"> – przyczyny konfliktów w różnych częściach świata; – problem terroryzmu na świecie; – rolę ONZ w rozwiązywaniu konfliktów. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazać przykłady skutków braku tolerancji wobec ludzi odmiennej rasy, religii czy narodowości; – wskazać na mapie obszary konfliktów i je scharakteryzować; – wskazać przykłady działań zmierzających do rozwiązania konfliktów w różnych częściach świata oraz zwalczanie terroryzmu.
4. Problemy globalizacji	1	Zwrócenie uwagi na problem globalizacji współczesnego świata.	<ul style="list-style-type: none"> – termin: globalizacja; – przyczyny prowadzące do globalizacji; – przykłady, świadczące o zachodzącym na świecie procesie globalizacji. 	<ul style="list-style-type: none"> – określić, na czym polega globalizacja; – wykazać korzyści wynikające z rozwijającego się procesu globalizacji; – podać przyczyny, dla których wielu ludzi jest przeciwnych globalizacji.

V. FUNKCJONOWANIE ŚWIATOWEGO SYSTEMU SPOŁECZEŃSTWO – ŚRODOWISKO – GOSPODARKA (2 godz.)				
1	2	3	4	5
1. Społeczeństwo, gospodarka a środowisko	1	Zrozumienie zmiennej roli środowiska przyrodniczego na gospodarkę człowieka na przestrzeni dziejów. Pogłębienie wiedzy na temat zmian wywołanych działalnością człowieka.	<ul style="list-style-type: none"> – terminy: środowisko przyrodnicze, społeczno-gospodarcze; – elementy środowiska i zależności między nimi – podaj przykłady; – rolę środowiska przyrodniczego w rozwoju społeczno-gospodarczym w przekroju historycznym; – wpływ poziomu rozwoju społeczeństw na gospodarkę i środowisko przyrodnicze. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenić różnorodne walory środowiska dla potrzeb działalności człowieka; – uzasadnić wpływ poszczególnych elementów środowiska na gospodarkę; – porównać wpływ poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego na gospodarkę człowieka na różnych etapach rozwoju społeczno-gospodarczego.
2. Funkcjonowanie światowego systemu społeczeństwo – gospodarka – środowisko dla jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń	1	Zrozumienie istoty funkcjonowania światowego systemu: społeczeństwo – gospodarka – środowisko i jego wpływu na środowisko przyrodnicze. Wpływ środowiska przyrodniczego na jakość życia społeczeństw.	<ul style="list-style-type: none"> – jak funkcjonuje światowy system: społeczeństwo – gospodarka – środowisko; – jaki wpływ wywiera środowisko przyrodnicze na jakość życia społeczeństw; – jak na środowisko przyrodnicze wpływają społeczeństwa o różnym stopniu rozwoju. 	<ul style="list-style-type: none"> – omówić wpływ, jaki wywiera środowisko przyrodnicze na jakość życia społeczeństw; – omówić wpływ społeczeństw o różnym stopniu rozwoju na środowisko; – podać przykłady drastycznego naruszenia równowagi środowiska przyrodniczego.
VI. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ JAKO ZASADA ORGANIZUJĄCA RACJONALNĄ GOSPODARKĘ ZASOBAMI NATURALNYMI (3 godz.)				
1. Zrównoważony rozwój środowiskowy, społeczny i gospodarczy świata	1	Poznanie problematyki zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego świata.	<ul style="list-style-type: none"> – termin: zrównoważony rozwój społeczny i gospodarczy, Agenda 21; – wie, jakie są założenia zróżnicowanego rozwoju; – jak wdraża się założenia Agendy 21 w skali światowej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić korzyści, jakie może przynieść światu zrównoważony rozwój; – wyjaśnić, jak są realizowane założenia Agendy 21 w skali świata.
2. Zrównoważony rozwój środowiskowy, społeczny i gospodarczy Polski	1	Poznanie problematyki zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego Polski.	<ul style="list-style-type: none"> – jak wdraża się założenia Agendy 21 w skali naszego kraju. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić jak są realizowane założenia Agendy 21 w skali naszego kraju; – wysunąć własne propozycje umożliwiające realizację założeń Agendy 21 w Polsce.
3. Zrównoważony rozwój środowiskowy, społeczny i gospodarczy regionu zamieszkania ucznia	1	Poznanie problematyki zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego regionu zamieszkania ucznia.	<ul style="list-style-type: none"> – jak wdraża się założenia Agendy 21 w skali regionu zamieszkania ucznia. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić, jak są realizowane założenia Agendy 21 w skali regionu zamieszkania ucznia; – wysunąć własne propozycje umożliwiające realizację założeń Agendy 21 w regionie.

VII. MIEJSCE POLSKI W EUROPIE I NA ŚWIECIE (11 godz.)				
1	2	3	4	5
1. Powierzchnia i ludność Polski na tle Europy i świata	1	Ogólna orientacja ucznia dotycząca powierzchni i kwestii ludnościowych Polski w porównaniu z innymi krajami świata.	<ul style="list-style-type: none"> – jaki obszar zajmuje Polska w porównaniu z innymi krajami świata; – jak przedstawiają się kwestie ludnościowe Polski w porównaniu z innymi krajami świata. 	<ul style="list-style-type: none"> – określić miejsce Polski w świecie pod względem wielkości terytorium i liczby ludności; – kreślić wykresy; – posługiwać się rocznikiem statystycznym; – pracować z mapą konturową.
2. Środowisko geograficzne Polski na tle Europy i świata (5 godz.)				
2.1. Budowa geologiczna, ukształtowanie powierzchni i surowce mineralne	1	Ogólna orientacja w kwestiach dotyczących budowy geologicznej, ukształtowania powierzchni i surowców mineralnych Polski w porównaniu z innymi obszarami świata.	<ul style="list-style-type: none"> – jak przedstawia się budowa geologiczna i ukształtowanie powierzchni oraz jakie są zasoby surowcowe Polski w porównaniu z innymi krajami świata. 	<ul style="list-style-type: none"> – omówić budowę geologiczną i ukształtowanie powierzchni Polski; – porównać zasoby surowcowe Polski i innych krajów; – czytać i interpretować tabele statystyczne i mapy; – kreślić wykresy; – pracować z mapą konturową.
2.2. Klimat	1	Znajomość klimatu Polski i porównanie jego elementów z klimatem innych krajów.	<ul style="list-style-type: none"> – jakie są charakterystyczne cechy klimatu Polski; – jak przedstawia się klimat Polski w porównaniu z klimatem innych krajów. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować klimat Polski (ogólnie i wg poszczególnych składników); – posługiwać się wykresami klimatycznymi i mapami tematycznymi.
2.3. Wody powierzchniowe	1	Ogólna orientacja w kwestiach dotyczących wód powierzchniowych Polski w porównaniu z innymi obszarami świata.	<ul style="list-style-type: none"> – jakie są zasoby hydrograficzne Polski w porównaniu z innymi krajami świata; – główne rzeki i jeziora Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> – omówić wody powierzchniowe Polski (rzeki i jeziora); – porównać zasoby hydrograficzne Polski i innych krajów; – posługiwać się mapami konturowymi.
2.4. Gleby i roślinność	1	Ogólna orientacja w kwestiach dotyczących gleb i roślinności Polski (w porównaniu z innymi obszarami świata).	<ul style="list-style-type: none"> – jakie są gleby w Polsce i jaka jest ich jakość; – czym się charakteryzuje roślinność Polski; – współzależności zachodzące między podłożem skalnym, klimatem, roślinnością a glebami. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować gleby i roślinność Polski; – wykazać związki zachodzące między podłożem skalnym, klimatem, roślinnością a glebami; – porównać gleby i roślinność Polski z glebami i roślinnością innych krajów; – posługiwać się mapami o różnej treści.
2.5. Morze Bałtyckie	1	Opanowanie podstawowej wiedzy na temat Morza Bałtyckiego i polskiej strefy ekonomicznej na tym akwenie. Kształcenie umiejętności przedstawiania efektów swej pracy w formie słownej, pisemnej i graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> – podstawowe fakty dotyczące Bałtyku; stonawe morze śródlądowe – bardzo wrażliwe na zanieczyszczenie; bogactwa w polskiej strefie ekonomicznej; – nazwy i rozmieszczenie członów Bałtyku. 	<ul style="list-style-type: none"> – pracować z mapą konturową i atlasem; – przedstawić podstawowe fakty dotyczące Bałtyku; – uzasadnić, dlaczego Bałtyk jest bardzo wrażliwy na zanieczyszczenia.

3. Gospodarka Polski na tle Europy i świata (5 godz.)				
1	2	3	4	5
3.1. Przemysł	1	Ogólna orientacja w kwestiach dotyczących przemysłu Polski. Porównanie przemysłu Polski z przemysłem innych krajów.	<ul style="list-style-type: none"> – czym zajmuje się przemysł i jakie spełnia funkcje; – jaki jest podział przemysłu zgodnie z Europejską Klasyfikacją Działalności; – jaki jest poziom rozwoju przemysłu Polski w porównaniu z poziomem przemysłu w innych krajach. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować przemysł Polski według punktów: <ul style="list-style-type: none"> – funkcje przemysłu, – podział przemysłu, – przemysł Polski a przemysł innych krajów; – pracować z różnymi źródłami informacji geograficznej; – posługiwać się mapą konturową i rocznikiem statystycznym.
3.2. Rolnictwo	1	Ogólna orientacja w kwestiach dotyczących rolnictwa Polski. Porównanie rolnictwa Polski z rolnictwem innych krajów.	<ul style="list-style-type: none"> – czym się zajmuje rolnictwo; – jakie są warunki gospodarowania w rolnictwie; – jak przedstawia się rolnictwo Polski na tle rolnictwa Europy i świata. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować rolnictwo Polski według następujących punktów: <ul style="list-style-type: none"> – czym zajmuje się rolnictwo, – jakie są warunki gospodarowania w rolnictwie na obszarze Polski, – jaki jest poziom rozwoju polskiego rolnictwa, na tle Europy i świata; – posługiwać się materiałami statystycznymi i mapami o różnej treści.
3.3. Transport	1	Ogólna orientacja w kwestiach dotyczących transportu Polski. Porównanie transportu Polski z transportem innych krajów. Przedstawienie efektów swej pracy w formie ustnej, pisemnej i graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> – działy transportu oraz wie, jaką rolę spełniają one w gospodarce; – jak prezentuje się transport Polski w porównaniu z transportem innych krajów. 	<ul style="list-style-type: none"> – syntetycznie scharakteryzować poszczególne działy transportu; – porównać transport Polski z transportem innych krajów, posługując się tabelami statystycznymi i mapami tematycznymi.
3.4. Handel zagraniczny	1	Ogólna orientacja w kwestiach dotyczących handlu zagranicznego Polski. Porównanie handlu zagranicznego Polski z handlem zagranicznym innych krajów. Przedstawienie efektów swej pracy w formie ustnej, pisemnej i graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> – zadania i podział handlu, strukturę eksportu i importu, głównych partnerów handlowych Polski, saldo obrotów; – terminy: eksport, import, saldo obrotów, bilans handlowy, bilans płatniczy. 	<ul style="list-style-type: none"> – samodzielnie korzystać z dostępnych źródeł informacji oraz rozwiązywać zadania zamieszczone w podręczniku i zeszytach ćwiczeń; – podać podstawowe informacje o handlu zagranicznym Polski.
3.5. Turystyka	1	Ogólna orientacja w kwestiach dotyczących turystyki i jej roli w gospodarce Polski i innych krajów.	<ul style="list-style-type: none"> – jaką rolę spełnia turystyka w życiu rozwiniętych społeczeństw; – czynniki rozwoju turystyki; 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawić kwestie dotyczące turystyki według punktów: <ul style="list-style-type: none"> – rola turystyki w życiu rozwiniętych społeczeństw, – czynniki rozwoju turystyki;

1	2	3	4	5
		Przedstawienie efektów swej pracy w formie ustnej, pisemnej i graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> – nazwy i rozmieszczenie miejscowości i obszarów o dużych walorach turystycznych; – terminy: krajoznawstwo, turystyka kwalifikowana. 	– turystyka w Polsce (liczba turystów, saldo turystyki, główne obszary i ośrodki o dużych walorach turystycznych, turystyka w Polsce na tle turystyki w innych krajach).
VIII. WARUNKI ŻYCIA I PRACY W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ (8 godz.)				
1. Niemcy	1	Uzyskanie podstawowych wiadomości o Niemczech, jako reprezentatywnym kraju Unii Europejskiej, na podstawie treści podręcznika, tabel statystycznych i atlasu. Osiągnięcie wprawy w przedstawianiu efektów swej pracy w formie ustnej, pisemnej i graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> – ogólną charakterystykę środowiska przyrodniczego Niemiec; – że Niemcy są wysoko rozwiniętym krajem kapitalistycznym o wysokim poziomie oświaty, dochodu narodowego itd.; – że Niemcy są trzecią potęgą gospodarczą świata (po USA i Japonii). 	<ul style="list-style-type: none"> – wyeksponować charakterystyczne cechy środowiska przyrodniczego Niemiec; – przedstawić warunki życia i pracy w Niemczech, jako reprezentatywnym kraju Unii Europejskiej; – posługiwać się atlasem, danymi statystycznymi i innymi źródłami informacji geograficznej.
2. Francja	1	Uzyskanie podstawowej wiedzy o Francji, jako przedstawicieli Krajów Unii Europejskiej na podstawie różnych źródeł informacji. Osiągnięcie wprawy w przedstawianiu efektów swej pracy w formie ustnej, pisemnej i graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> – ogólną charakterystykę środowiska przyrodniczego Francji; – że podobnie jak w innych, przodujących krajach Unii Europejskiej największy dochód przynosi sfera usług nieprodukcyjnych; – że doskonale rozwinięte są inne dziedziny gospodarki; – że Francja dostarcza najwięcej nadwyżek rolnych w Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyeksponować charakterystyczne cechy środowiska przyrodniczego Francji; – przedstawić warunki życia i pracy we Francji, jako reprezentatywnym kraju Unii Europejskiej; – posługiwać się atlasem, danymi statystycznymi i innymi źródłami informacji geograficznej.
3. Wielka Brytania i Irlandia	1	Uzyskanie podstawowej wiedzy o Wielkiej Brytanii i Irlandii, jako przedstawicielach Krajów Unii Europejskiej na podstawie różnych źródeł informacji. Osiągnięcie wprawy w przedstawianiu efektów swej pracy w formie ustnej, pisemnej i graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> – ogólną charakterystykę środowiska przyrodniczego Wielkiej Brytanii i Irlandii; – że podobnie jak w innych, przodujących krajach Unii Europejskiej największy dochód przynosi sfera usług nieprodukcyjnych; – że doskonale rozwinięte są inne dziedziny gospodarki; – że Wielka Brytania jest wielkim producentem ropy naftowej i gazu ziemnego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyeksponować charakterystyczne cechy środowiska przyrodniczego Wielkiej Brytanii i Irlandii; – przedstawić warunki życia i pracy w Wielkiej Brytanii i Irlandii, jako reprezentatywnych krajach Unii Europejskiej; – posługiwać się atlasem, danymi statystycznymi i innymi źródłami informacji geograficznej.

1	2	3	4	5
4. Włochy	1	Uzyskanie podstawowej wiedzy o Włoszech, jako przedstawicieli Krajów Unii Europejskiej na podstawie różnych źródeł informacji. Osiągnięcie wprawy w przedstawianiu efektów swej pracy w formie ustnej, pisemnej i graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> – ogólną charakterystykę środowiska przyrodniczego Włoch; – że podobnie jak w innych, przodujących krajach Unii Europejskiej największy dochód przynosi sfera usług nieprodukcyjnych; – że doskonale rozwinięte są inne dziedziny gospodarki; – że dużą rolę w gospodarce Włoch odgrywa turystyka. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyeksponować charakterystyczne cechy środowiska przyrodniczego Włoch; – przedstawić warunki życia i pracy we Włoszech, jako reprezentatywnym kraju Unii Europejskiej; – posługiwać się atlasem, danymi statystycznymi i innymi źródłami informacji geograficznej.
5. Hiszpania i Portugalia	1	Uzyskanie podstawowej wiedzy o Hiszpanii i Portugalii, jako przedstawicielach Krajów Unii Europejskiej na podstawie różnych źródeł informacji. Osiągnięcie wprawy w przedstawianiu efektów swej pracy w formie ustnej, pisemnej i graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> – ogólną charakterystykę środowiska przyrodniczego Hiszpanii i Portugalii; – że podobnie jak w innych, przodujących krajach Unii Europejskiej największy dochód przynosi sfera usług nieprodukcyjnych; – że olbrzymią rolę w gospodarce Hiszpanii i Portugalii odgrywa turystyka. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyeksponować charakterystyczne cechy środowiska przyrodniczego Hiszpanii i Portugalii; – przedstawić warunki życia i pracy w Hiszpanii i Portugalii, jako reprezentatywnych krajów Unii Europejskiej; – posługiwać się atlasem, danymi statystycznymi i innymi źródłami informacji geograficznej.
6. Holandia, Belgia, Luksemburg	1	Uzyskanie podstawowej wiedzy o Holandii, Belgii i Luksemburgu, jako przedstawicielach Krajów Unii Europejskiej na podstawie różnych źródeł informacji. Osiągnięcie wprawy w przedstawianiu efektów swej pracy w formie ustnej, pisemnej i graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> – ogólną charakterystykę środowiska przyrodniczego Holandii, Belgii i Luksemburga; – że podobnie jak w innych, przodujących krajach Unii Europejskiej największy dochód przynosi sfera usług nieprodukcyjnych; – że w krajach Beneluxu doskonale rozwinięte są wszystkie dziedziny gospodarki; – cechy wyróżniające poszczególne kraje Beneluxu. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyeksponować charakterystyczne cechy środowiska przyrodniczego krajów Beneluxu; – przedstawić warunki życia i pracy w krajach Beneluxu, jako reprezentatywnych krajach Unii Europejskiej; – posługiwać się atlasem, danymi statystycznymi i innymi źródłami informacji geograficznej.
7. Szwecja, Norwegia, Dania i Finlandia	1	Uzyskanie podstawowej wiedzy o Szwecji, Norwegii, Danii i Finlandii, jako przedstawicielach Krajów Unii Europejskiej na podstawie różnych źródeł informacji. Osiągnięcie wprawy w przedstawianiu efektów swej pracy w formie ustnej, pisemnej i graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> – ogólną charakterystykę środowiska przyrodniczego krajów skandynawskich; – że podobnie jak w innych, przodujących krajach Unii Europejskiej największy dochód przynosi sfera usług nieprodukcyjnych; – cechy wyróżniające poszczególne kraje skandynawskie. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyeksponować charakterystyczne cechy środowiska przyrodniczego krajów skandynawskich; – przedstawić warunki życia i pracy w krajach skandynawskich, jako reprezentatywnych krajach Unii Europejskiej; – posługiwać się atlasem, danymi statystycznymi i innymi źródłami informacji geograficznej.

1	2	3	4	5
8. Grecja i Austria	1	Uzyskanie podstawowej wiedzy o Grecji i Austrii, jako przedstawicielach Krajów Unii Europejskiej na podstawie różnych źródeł informacji. Osiągnięcie wprawy w przedstawianiu efektów swej pracy w formie ustnej, pisemnej i graficznej.	<ul style="list-style-type: none"> – ogólną charakterystykę środowiska przyrodniczego Grecji i Austrii; – że podobnie jak w innych, przodujących krajach Unii Europejskiej największy dochód przynosi sfera usług nieprodukcyjnych; – cechy wyróżniające Grecję i Austrię. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyeksponować charakterystyczne cechy środowiska przyrodniczego Grecji i Austrii; – przedstawić warunki życia i pracy w Grecji i Austrii, jako reprezentatywnych krajów Unii Europejskiej; – posługiwać się atlasem, danymi statystycznymi i innymi źródłami informacji geograficznej.
IX. NOWI CZŁONKOWIE UNII EUROPEJSKIEJ I KRAJE Z NIĄ STOWARZYSZONE (1 godz.)				
1. Nowi członkowie Unii Europejskiej i kraje z nią stowarzyszone	1	Uzyskanie ogólnych wiadomości o krajach zabiegających o wstąpienie do Unii Europejskiej.	– potencjał gospodarczy i ludnościowy krajów zabiegających o wstąpienie do Unii Europejskiej.	– porównać potencjał gospodarczy i demograficzny krajów stowarzyszonych z Unią Europejską.
POWTÓRZENIE I UTRWALENIE WIADOMOŚCI (6 godz.)				
Proponuje się powtórzenie wiadomości przed każdym sprawdzianem. Po każdym sprawdzianie warto dokonać korekty błędów.				
POMIAR I OCENA WIEDZY UCZNIÓW (4 godz.)				
Proponuje się dokonanie pomiaru wiedzy uczniów dwukrotnie w ciągu każdego roku szkolnego. Można wykorzystać sprawdziany zamieszczone w niniejszym przewodniku.				
ĆWICZENIA TERENOWE I WYCIECZKI GEOGRAFICZNE				
Wskazane jest przeprowadzenie ćwiczeń terenowych i wycieczek geograficznych w trakcie realizacji działu VII („Miejsce Polski w Europie i na świecie”).				